

антирадянська кампанія, яку підняли у зв'язку з відкриттям пам'ятників у Вашингтоні й Вінніпегу укр. бурж. націоналісти, була мерзенною спробою використати світле ім'я поета в своїх негідних політичних цілях. Широка прогресивна громадськість, відкидаючи ці ганебні антирадянські провокації, сприймає спорудження пам'ятників великому Кобзареві як вияв шани і глибокої поваги до геніального поета України з боку народів світу, на чий землі ці пам'ятники встановлювалися, як інтернаціональне визнання його внеску в світову культуру». Відкриття пам'ятників і справді засвідчило пошанування Шевченка у світі. Але пам'ятаймо, що ініціатива щодо їх спорудження, кошти, скульптори, архітектори, які реалізували ідею, – усе це була справа української еміграції.

Тема Тараса Шевченка в радіопроєкті Юрія Лавріненка-Гайдара «Літературний світ», як і весь спектр питань, що порушував автор у своїх радіопрограмах, засвідчує його щире прагнення зорієнтувати насамперед українського слухача на адекватне сприйняття українських явищ культури, на розуміння місця й ролі українського чинника у світовому контексті, демонструє нерозривний зв'язок української еміграції з великою Україною у справі збагачення духовної скарбниці Вітчизни.

О. І. Кудінова

ФРАНЦУЗЬКЕ ПРОЧИТАННЯ «ЗАПОВІТУ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: ДИСКУРС РЕЦЕПЦІ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Сьогодні, в епоху активізації міжкультурних контактів і глобалізаційних суспільних процесів, роль художнього перекладу в лінгвістичній та міжкультурній комунікації набуває особливої актуальності. «Цей прогноз треба вважати безпомилковим, бо сучасний світ, національно строкатий, культурно розмаїтий і різномовний, уникає уніфікованості і цікавиться унікальністю», – стверджує український літературознавець В. Будний [1, с. 110]. Культурний прогрес органічно пов'язаний із перекладом, адже культура, постійно переформулюючи власні попередні значення, розвивається через «переклади свого канонічного минулого» (Джорж Стейнер). «Європа народилася з перекладу і через переклад. Так чи інакше, історія перекладу та історія Європи невіддільні» [14].

Особливою мірою сказане стосується тих митців, котрі є носіями соціального й культурного коду нації, взірцями, так би мовити, «позитивної» національної ідентифікації. Саме таким поетом, безсумнівно, є Тарас Шевченко. Його творчість належить до культурологічних феноменів, зацікавленість якими неуклібно росте відповідно до еволюції цивілізації та ускладнення міжкультурних діалогів. І. Дзюба та М. Жулинський з цього приводу зазначають, що «Шевченко як явище велике й вічне – невичерпний і нескінченний. Волею історії він ототожнений з Україною і разом з буттям рідної держави продовжується нею,

вбираючи в себе нові дні й новий досвід народу, відгукуючись на нові болі та думи, стаючи до нових скрижалей долі» [2].

Тексти геніального митця, попри неспростовні художні якості, благодатні й для всебічного та ґрунтовного вивчення буття української нації, дослідження якої останнім часом отримує в Європі новий ракурс: зацікавленість дослідників викликають не стільки етнографічні подробиці, нові факти та інтерпретації відомих історичних подій, скільки моральні цінності, духовні принципи й мотиви життя українського народу, вершини національної української думки. І це цілком закономірно, адже «у процесі міжнаціонального діалогу відбувається реструктуризація та розвиток культурних кодів, які шукають і знаходять відповідні внутрішні резерви для взаємного розпізнавання і рецепції» [1, с. 87].

Шевченкознавчому аспекту у франкомовному світі присвячено значну увагу науковців. Творчість українського митця вивчали такі французькі славісти: Еміль Дюран, Адольф д'Авріль, Анатоль Леруа-Больє, Луї Леже, Поль-Жан Буас, Арно Коппен-Альбанелі, Рауль Лабрі, Роже Тіссеран, Рене Мартель та ін. Сьогодні у Франції достеменно відомо, що Т. Шевченко посідає унікальне місце в історії культури України, відтак є одним із найяскравіших символів української нації та її культури, виразник менталітету. Франкомовна «Вікіпедія» характеризує творчу особистість геніального поета в такий спосіб: «Емблематична постать в історії України, яка знаменує національне пробудження країни в дев'ятнадцятому столітті. Його життя і його творчість зробили його істинною іконою культури України та української діаспори дев'ятнадцятого та двадцятого століть» [12].

Всесвітню історію розглядають сьогодні як «феномен множинності могутніх культур» (О. Шпенґлер). І це справді так, адже ніяке «“ми” не може існувати, якщо відсутні “вони”» [5, с. 191]. Текст як генератор смислу потребує співрозмовника й саме у цьому полягає глибоко діалогічна природа свідомості як такої: «Щоб працювати, свідомість потребує свідомості, текст – тексту, культура – культури» [7, с. 434]. В цьому сенсі адекватні переклади шевченківських текстів могли б стати для французького читача цікавою можливістю для ознайомлення з духовною історією, ментальністю, цінностями та пріоритетами українців як однієї з інтегральних частин світового культурного процесу. З цього приводу варто, гадаємо, навести міркування французького вченого П. Рікера про те, що читання тексту завжди було внутрішнім світом суспільства, традицією або рухом живої думки, котра і допускає розвиток, і вимагає його, а інтерпретація (переклад) «розкриває глибинний намір подолати дистанцію, культурне віддалення, а також враховує сенс сучасного розуміння, який людина творить сама» [8, с. 229].

Ю. Лотман стверджує, що літературний твір, поки він безпосередньо хвилює читача, живий, тобто мінливий: «Його динамічний розвиток не зупинився, і до кожного покоління читачів він обертається якоюсь новою гранню. З цього випливає, що кожне нове покоління звертається до твору з новими питаннями, відкриваючи загадки там, де раніше все здавалось зрозумілим» [6, с. 33-34]. Значна кількість франкомовних перекладів творів

Т. Шевченка переконливо підтверджує думку російського вченого. Так, тільки до перекладу «Заповіту», крім анонімних перекладачів, звертались А. Абріль, Е. Гілевік, А. Дерош, Ш. Стебер, Р. Тіссеран В. Фолле, К. Юрін та ін.

Відомо, що поетична мова Т. Шевченка – це особливий код свідомості та менталітету, який потребує ґрунтовних знань про механізми та закономірності її кодування, і дешифрування (перекладу). Тому актуальним постає питання про *перекладність / неперекладність* його поетичних текстів. До вирішення цієї проблеми були залучені провідні спеціалісти з різних галузей: перекладознавства, літературознавства, лінгвістики тощо.

У франкомовних дослідженнях вельми ретельно проводиться реконструювання культурного горизонту, аналіз творчості митця в контексті його доби, бачення ним дійсності й розуміння її основних проблем, дослідження світоглядних орієнтирів та естетичних поглядів, ангажованості й відповіді на запитання епохи. Але певною мірою нівелюється той факт, що не тільки епоха формує митця, визначає його етичні та естетичні ідеали, зумовлює смислоємність образної системи, ідеологічних кодів. Вагомим чинником творчого процесу, безумовно, є ментальність нації, нехтування якою означає відрив письменника від ґрунту, який живить його, зведення дослідження його творчості до відвертого спрощення. Ж. Женетт з цього приводу відзначав, що у вивченні літератури «потрібно шукати за нею ментальні структури, які її перевершують і які гіпотетично її зумовлюють» [13, с. 16].

Проблема перекладів поетичних текстів Т. Шевченка й нині постає вельми гостро. В сучасному шевченкознавстві порушується питання щодо визнання наявних і сьогодні втрат потенціалу художнього доробку поета саме через недосконалість його перекладів. Паризький професор, українознавець французького походження і перекладач українських класиків (зокрема й Т. Шевченка) французькою мовою Марія Шеррер у праці «*Ševčenko, le poète national de l'Ukraine*» (1965) зазначала: «Якщо ім'я Шевченка відоме у Франції, якщо його роль натхненого провідника свого народу є незаперечною для всіх, хто цікавиться галуззю слов'яністики, його творчість, навпаки, залишається маловідомою, а кілька досить слабких перекладів дають недосконале уявлення про масштаб його генія. Ця лакуна в основному зумовлена складністю передачі французькою мовою поезії, побудованої головним чином на українському фольклорі з його арсеналом традиційних засобів: метафор, константних епітетів, зменшуваних форм» [11].

Теоретик і практик мистецтва перекладу, філолог-компаративіст Є. Еткінд піддає критиці стан перекладознавства у Франції. Так, у монографії «Мистецтво у кризі: Есе про поетику поетичного перекладу» (1982) він намагається переконати французьких колег, що позбавлені рими та ритму вірші є художньо неповноцінними. Еткінд пояснює такий стан речей тим, що французькі поети припинили перекладати вірші, передовіривши це завдання філологам; останні ж убачають в іншомовній поезії не стільки художній твір, скільки предмет наукової обсервації, так би мовити, спосіб демонстрації власної ерудиції: «Они не гнушаются переводом; со всей профессиональной

добросовестностью, они стараются передать рациональное содержание иноязычных стихов [...] Какая разница, кто написал эти стихи – Мицкевич, Пушкин или Гете? Французский читатель не ждет от них эстетических переживаний или душевного потрясения; он хочет получить лишь полезные сведения о национальной психологии или истории литературы» [4, с. 275].

Є. Еткінд постійно намагався змінити поширену у Франції тенденцію депоектизації перекладу іншомовної поезії. Він стверджував, що втрата рими означає відмову від строфічної організації вірша. Прагнучи перебороти наявну практику перекладу, вчений пропонує такі перекладацькі принципи: переклад віршів віршами, відтворення строфи оригіналу, пошук ритмічних аналогів французькою мовою, повага до історичної та національної своєрідності стилів та форм з метою пробудження асоціацій, аналогічних або близьких до тих, котрі породжує поезія, що перекладається. Російський філолог був переконаний у тому, що іншомовну поезію можна й потрібно перекладати французькою мовою саме як поезію, бо ні в системі французької мови, ні в системі французького віршування немає нічого, що заважало б адекватній передачі форми та змісту оригіналу. Єдину проблему він вбачав у нестачі урочисто-архаїчного словника (в українській мові його представлено слов'янізмами).

З позицією Є. Еткінда про несуттєвість мовного бар'єру при перекладі категорично не погоджується філолог-романіст К. Долінін, який стверджує, що такий бар'єр відчутно дає про себе знати, як тільки у тексті оригіналу з'являються хоча б мінімально незвичні слова, що відхиляються від нейтрально-літературного варіанта. В більшості подібних випадків перекладач змушений передавати відповідне поняття звичайним словом або взагалі не називати його. Подекуди, на його думку, первинний текст із цієї причини спотворюється настільки, що стає невпізнаним.

К. Долінін коментує й таку важливу властивість французької мови, як «абстрактність лексики», а також недостатнє використання суфіксів суб'єктивної оцінки. Серед проблемних для адекватного перекладу властивостей французької мови він виокремлює також статичність. Дослідник наводить думку Марини Цветаєвої, яка в одному з листів до Рільке писала: «Немецкий продолжает создаваться читателем – вновь и вновь – бесконечно. Французский – уже создан. Немецкий становится, французский – существует. Язык [...] неблагодарный для поэтов [...] Почти невозможный язык ...» [4, с. 279].

Попри значну розбіжність у поглядах на завдання художнього перекладу, всі зазначені вище дослідники одностайні в тому, що він повинен доносити до іншомовного читача не тільки словесну форму оригіналу, але і його художньо-естетичне навантаження, закладене автором на концептуальному рівні. Художній переклад має здійснювати трансляцію інформації першотвору шляхом передачі не стільки його змістових кодів, скільки естетичної енергетики.

Чому ж і досі будь-який переклад поезії Т. Шевченка не вичерпує її художнього потенціалу? Очевидно, крім суто лінгвістичних проблем, існують ще й певні екстралінгвістичні властивості, пов'язані не тільки з ритмом,

звучанням, семантикою, завершеністю форми, але й з енергетикою вірша, глибокою духовною наснаженістю та потужною катарсисною силою.

Франкомовні переклади поетичних текстів Т. Шевченка не завжди адекватно передають глибоку закоріненість твору в національну специфіку, котра виявляється через складний комплекс психічних установок свідомості, сформованої під дією природного середовища й соціокультурних обставин буття українського народу, його історико-культурного досвіду. Адже шевченківський текст – вірець безпосереднього контакту художнього тексту із «семіотичною пам'яттю культури» (Ю. Лотман). Таким чином, перекладачеві, перш за все, мають бути сприйнятні та зрозумілі національні інтенції українського митця, що розкривають домінанти ментальності його народу.

Перекладачі беруть на себе неабияку відповідальність за вилучення й адекватну передачу когнітивної інформації, закладеної не тільки в якісних параметрах. «Вона міститься в темпоральних, модальних, кількісних вимірах тексту, в усьому тому, що наділене референтним потенціалом, тобто здатністю вказувати на світ з його ціннісними пріоритетами» [2, с. 90].

Прагматичні аспекти перекладу, особливо у плані передачі культурно-емотивного навантаження першотвору, набувають усе більшої ваги в перекладознавстві. Сучасна спрямованість лінгвістики на багатоаспектний аналіз художнього тексту зумовлює необхідність вивчати культурно-емотивний субстрат міжмовної комунікації, оскільки ця сфера є одним із найважливіших чинників впливу поетичного дискурсу на емоційне сприйняття твору читачем.

Порівняємо в означеному контексті два варіанти перекладу «квінтесенції» всієї творчості Т. Шевченка – вірша «Заповіт» – в інтерпретації А. Абріля та Ш. Стебера:

ЗАПОВІТ	LE TESTAMENT	QUAND JE MOURRAI...
Як умру, то поховайте Мене на могилі Серед степу широкого На Вкраїні милій, Щоб лани широкополі, І Дніпро, і кручі Було видно, було чути, Як реве ревучий. Як понесе з України У синєє море Кров ворожу... отоді я І лани і гори – Все покину, і долину До самого Бога Молитися... а до того Я не знаю Бога.	Quand je mourrai, enterrez-moi Au milieu de nos plaines, Sur un tertre au milieu des steppes De ma si douce Ukraine, Pour que je voie les champs immenses, Les rives escarpes, Que je puisse entendre le Dniepr Mugir à mon côté. Quand le fleuve, loin de l'Ukraine, Dans la mer bleue profonde	Lorsque je serai mort, ensevelissez-moi Au faîte d'un kourgane Dans la steppe sans fin De mon Ukraine aimée, Pour que je puisse voir Les champs illimités, le Dniepr, ses rives abruptes, Et ouïr Le fleuve mugissant. Lorsque de l'Ukraine, Au fond de la mer bleue, Le Dniepr entraînera le sang des ennemis, Alors, champs et collines, J'abandonnerai tout et je

<p>Поховайте та вставайте, Кайдани порвіте І вражою злою кров'ю Волю окропіте. І мене в сем'ї великій, В сем'ї вольній, новій, Не забудьте пом'янути Незлим тихим словом [10, с. 307].</p>	<p>Versera le sang ennemi, Je quitterai ce monde, Champs et collines... Volerai Au royaume de Dieu Pour prier... Mais en attendant, Je ne connais pas Dieu. Enterrez-moi et dressez- vous, Brisez les fers maudits, Arrosez votre liberté Du sang de l'ennemi! Et que dans la grande famille, Délivrée de ses chaines, Avec des mots doux et paisibles De moi l'on se souviene <i>переклад Анрі Абріля [9].</i></p>	<p>m'envolerais Jusqu'auprès de Dieu même Pour prier... Mais jusque là, Je ne connais pas Dieu ! M'ayant enseveli, dressez- vous, Brisez les chaînes, Que le sang vermeil de l'ennemi Abreuve la liberté ! Puis, dans la grande famille, Dans la famille libre, nouvelle N'oubliez-pas d'évoquer mon souvenir D'une parole paisible et douce. <i>переклад Шарля Стебера [15].</i></p>
--	---	---

У французькому перекладознавстві загальноприйнято, що «чудова рима» та «чарівна майстерність» (М. Гільвік), стрімкість, сповненість народнопісенними ритмами, самобутність Шевченкового вірша, який ґрунтується на чергуванні наголошених і ненаголошених голосних, невластиві французькій мові, а тому досить важкі для відтворення в перекладі. Тому, не ставлячи за мету акцентувати увагу на втратах і відхиленнях від оригіналу у звуковій організації тексту, іманентних поезії українського митця метриці вірша й структурі строфи, схемах римування тощо, все ж зазначимо, що обидва переклади явно позбавлені яскравого колоритного Шевченкового звукопису, метрики, мелодійності вірша. Відтак відсутність цього важливого стрижня в перекладах відчутно применшує естетичний потенціал автентичного авторського тексту в цілому.

Водночас, як переконує аналіз індивідуальних версій французьких перекладачів, на якість обох текстів позитивно вплинули їх літературознавча компетентність, обізнаність із життям народу, рідною землею українського поета. І А. Абріля, й Ш. Стебера цікавить не лише збереження стилістичних особливостей оригіналу, а й топікалізація та концептуальність «Заповіту», його індивідуальна модальність.

Оскільки реалії в оригіналі не лише сприяють створенню місцевого колориту, а й виконують інформативну функцію, французькі перекладачі свідомо уникають їх вилучення, намагаються не зігнувати важливих

складових концептосфери Т. Шевченка й максимально зберегти текстові доміанти (steppe, Ukraine, Dniepr, champs, rives, la mer bleue, collines) та ключові лексеми (pour prier; je ne connais pas Dieu; dressez-vous; brisez les chaînes; sang; liberté; dans la grande famille; doux; paisible). Деякі лексеми передаються за допомогою гіперонімічного перейменування (напр., А. Абріль передає слово «могила» за допомогою «un tertre», а Ш. Стебер – «un kourgane»), контекстуального перекладу (напр., кайдани – les fers (А. Абріль), les chaînes (Ш. Стебер)). Для адекватного відтворення стилістичних особливостей першотвору Ш. Стебер у своєму перекладі використовує додаткові компенсаційні засоби при передачі вербальної агресії – зміну інтонації та додавання експресивності через уведення знака оклику, а також намагається наповнити твір новими асоціативними зв'язками, які викликали б нові образи, характерні для носіїв мови.

Усуваючи в перекладі Шевченкового вірша лексичний повтор, А. Абріль певним чином явно зменшує його емоційно-змістову насагу:

I мене в сім'ї великій,
 Et que dans la grande famille,
 В сім'ї вольній, новій,
 Delivrée de ses chaînes
 Не забудьте пам'янути
 Avec des mots doux paisibles
 Незлим тихим словом.
 De moi l'on se souviene.

У перекладі ж Ш. Стебера цей повтор збережено, а разом із ним збережено й змістові акценти, вкладені в слова «в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій»: «Puis, dans la grande famille, / Dans la famille libre, nouvelle».

Проектуючи оригінал на іншу культурну площину, Ш. Стебер уводить лексичні елементи, асоціативні зв'язки яких призначені впливати на образне мислення носіїв французької мови, відтак формує в їх уяві певні конкретно-чуттєві образи, наприклад, перегуки з «Марсельезою», як-от:

<p>«Марсельеза»: Qu'un sang impur Abreuve nos sillons!</p>	<p>Переклад Ш. Стебера: Que le sang vermeil de l'ennemi Abreuve la liberté!</p>
--	---

Перекладач вдається до «трансплантації» «чужого» тексту, його адаптації до власної культури й ментальності, намагаючись у такий спосіб вирішити проблему відмінностей культурних кодів, національних систем цінностей, донести до французького реципієнта «культурну мову» Т. Шевченка й викликати відповідне «культурне порозуміння». Таким чином, Ш. Стебер, на відміну від А. Абріля, творить не тільки в раціональному, а й в емоційному полі, нехтуючи, проте, ритмом, який намагається зберегти А. Абріль.

Серед синтаксичних ознак «Заповіту» найбільш розповсюдженими є використання еліпсису («як умру», «було видно», «було чути», «все покину»),

що не вдалося передати перекладачам через об'єктивні причини, зокрема, синтаксичні особливості французького речення.

Межі однієї статті не дозволяють здійснити докладний та всебічний аналіз усіх знахідок і прорахунків залучених до інтерпретації перекладів знакового вірша українського поета. Усе ж варто визнати високий рівень цих перекладів, спрямованих на актуалізацію духовних пріоритетів та ідеалів автора, закодованих у «Заповіті». Обидві версії французьких перекладачів розкривають їх намір подолати дистанцію, культурну віддаленість Шевченкового генія. Відчувається, що вони сприйняли та осмислили текст у всій його багатозначності й багатовимірності. Проте, прагнучи зберегти формальні аспекти вірша (зокрема, ритм), А. Абріль певною мірою нейтралізує образність і пафос першотексту. Можливості ж творчого самовираження Ш. Стебера демонструють вдаль застосування мовностилістичних засобів наближення франкомовного читача до оригіналу й у такий спосіб переконуючи, що художній переклад – це не лише відтворення структури тексту в плані лексичному, синтаксичному, формальному, але й «передача ідеї, духу твору, зв'язаних з країною, часом, цивілізацією» (І. Петровцій). Отже, йдеться про потенціал конгеніального перекладу.

Список використаних джерел

1. Будний В. В. Порівняльне літературознавство: підручник – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
2. Бурдина З. Г. Грамматика и коммуникативно-когнитивные стратегии интерпретации текста // Филологические науки. – 1995. – № 4. – С. 84-91.
3. Дзюба І. М., Жулинський М. Г. На вічному шляху до Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev101.htm>.
4. Долинин К. А. Впервые на французском языке // Иностранная литература. – 2000. – № 6. – С. 272-280.
5. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
6. Лотман Ю. М. Роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин»: Комментарий. – Л.: Просвещение, 1980. – 416 с.
7. Лотман Ю. М. Текст у тексті // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 430-441.
8. Рікер П. Конфлікт інтерпретацій // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / За ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 229-242.
9. Шевченко Т. Г. «Заповіт» мовами народів світу / Упоряд., авт. вст. ст. та прим. Б. В. Хоменко. – К.: Наук.думка, 1989. – 248 с.
10. Шевченко Т. Г. Твори: В 5 т. – К.: Дніпро, 1984. – Т. 1. – 351 с.
11. Шеррер М. «Ševčenko, le poète national de l'Ukraine» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.persee.fr/renderPage/slave_00802557_1965_num_44_1_.
12. Chevchenko T. // Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fr.wikipedia.org/wiki/Taras_Chevchenko.
13. Genette G. Figures III. – Paris: Seuil, 1993. – 286 p.
14. Marongiu J.-B. Henry Meschonnic. Poétique du traduire [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://www.liberation.fr/livres/1999/05/06/le-sens-du-rythme-ce-ne-sont-pas-les-mots-qu-il-faut-traduire-mais-le-rythme-du-discours-poete-tradu_272238.

15. Steber Ch. Quand je mourrai... [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://olesplouchtch.blogspot.com/2013/10/taras-chevtchenko-testament.html>.

Н. П. Лебедеико

А. С. ПУШКИН В ЭСТЕТИЧЕСКИХ ОЦЕНКАХ Т. Г. ШЕВЧЕНКО

Вопрос об отношении Шевченко к Пушкину, о восприятии и оценке его творчества в научной литературе не нов. Уже в восьмидесятых годах XIX века И. Франко в одной из самых интересных своих работ, посвященных личности и творчеству Шевченко «Дополнения к оценке поэзии Тараса Шевченко», во второй ее части, с символическим названием «Темное царство», отмечал: «Три великих русских писателя – Пушкин, Грибоедов и Лермонтов, все преждевременно сошли уже в могилу, но произведения их, особенно те, которые могли быть сочтены последним словом каждого из них («Горе от ума» Грибоедова, «Евгений Онегин» Пушкина, «Герой нашего времени» Лермонтова) жили в среде читающей публики и производили большое влияние на мысли и убеждения [...] Невозможно, чтобы Шевченко, живя в то время в Петербурге, не был также увлечен этой великой волной прогрессивного движения, чтобы его горячая молодая душа не повернулась также в новом направлении, тем более, что и собственные его мужицкие симпатии издавна тянули его в ту же сторону» [2, с. 10].

Замечательно, что И. Франко обозначает художественные ориентиры («Горе от ума» Грибоедова, «Евгений Онегин» Пушкина, «Герой нашего времени» Лермонтова), формирующие широкое общественное сознание, показывает, в атмосфере каких нравственных исканий рос и мужал гений Шевченко, характеризует саму эпоху как «великую волну прогрессивного движения», которая не могла не увлечь поэта.

Отметив, что Шевченко, живя в 40-х годах XIX века в Петербурге, «вращался в кругу высокообразованных людей, свободный и любимый своими земляками и чужими», И. Франко первым в украинской критике поставил вопрос о том, чье творчество способствовало утверждению высоких гуманистических идеалов творчески мыслящей интеллигенции сороковых – пятидесятих годов XIX столетия, чьи художественные достижения определяли вектор развития новой поэтической системы, у истоков которой, подобно Пушкину в русской, в украинской литературе стоял Т. Г. Шевченко.

Ведущими отечественными учеными неоднократно поднималась тема «Пушкин и украинская литература». Об этом свидетельствуют труды А. Белецкого («Пушкін і Україна»), Н. Гудзия («О. С. Пушкін в українських перекладах»), Н. Крутиковой («Пушкин и украинская литература»), Ф. Неборячка («Пушкін українською мовою»), М. Пархоменко («Иван Франко и Пушкин»), Е. Нахлика («Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та